

Krisitik zintzilik

Horixe esan zidan, erakusketara sartzeaz batera, harreran zegoen neskak: krisitik zintzilik. Harrituta gelditu nintzen, mutu eta zurrun, ez bainekien zertara zetorren esaldia. Begitartean antzemango zidan. Tino Sehgal artistaren lana da, argitu zidan gero, eta eskerrak. Esaldi bat aukeratu du erakusketak iraungo duen egun bakoitzerako, eta guk esaldi horixe esan behar diogu erakusketa ikustera datorren orori. Ez gaituk gaizki hasi, nik neure artean, aproposa ongietorria garai hauetarako. Eta ideia ona, hasiera-hasieratik ikusleari durduza eragitea ongietorri bortitz baten bidez.

Horrela ekin nion Koldo Mitxelena Kulturuneko Erakustaretoko bisitari: erne eta adi. Ordu eta erdi neukan dena ikusteko. Nahikoa eta sobera izango zela pentsatuta joan nintzen, baina azkenean ezin izan nion nahi beste denbora eskaini lan bakoitzari. Pozik atera nintzen ordea, ondo pasatu nuen han barruan bueltaka, bideoak ikusten, instalazio eskultorikoetan barrena galtzen, testuak irakurtzen.

Bitartekaria Museoa da du izenburua erakusketak, eta izenburu horrexek erakarrita joan nintzen ikustera. Bo, ez, gezurra. Atentzioa eman zidan izenburua espainolezkoa izan zen: *El medio es el museo*. Indarra dauka izenburuak, espainolez behintzat. Vigoko MARCOTik ekarri dute erakusketa hori, eta han emandako izenburua mantendu egin dute hemen. Eta hauxe du helburua, komisarioen esanetan:

Bitartekaria Museoa da proiektuaren asmoa museoaz gogoe-
ta egitea da, medio zein material gisa ez ezik, hizkuntza zehatz
batean historikoki ezarritako konbentzio sistema moduan ere.

Konbentzio sistema bat da museoa. Eta konbentzio horien araberakoa gure begirada. Izenburuak berak argitzen dizu

dena. Izenburua irakurri orduko, espainolez ikasi zenuen Marshall McLuhanen esaldi hura datorriz gogora: «El medio es el mensaje». Eta pentsatzen duzu baietz, ona dela izenburua, museoaz gogoeta egiteko abiapuntu egokia datekeela. Buruak silogismoa osatzera egiten baitu nahi gabe ere: bitartekaria museoa bada, eta bitartekaria bada mezua, museoa da mezua.

Museoa da mezua

Guggenheim Bilbao Museoa gauza askotan izan zen mugari. *Bitartekaria Museoa da* erakusketaren komisarioen testutik hartua da hurrengo gogoeta hau ere:

1990eko hamarkadaren hasieratik artistek instituzioekin izandako harremanak aztertzen ditu *Bitartekaria Museoa da* erakustekak. Izan ere, 90eko hamarkada une erabakigarria izan zen artearen azken aldiko historian.

Besteak beste, zerbitzuen ekonomiaren sendotze progresiboaren eta teknologia berrien sartze ikusgarriaren eraginpean, museo eta bestelako arte instituzioen lana areagotu egin zen 90eko hamarkadara pasatzean. Gaur egun, artelanak bildu eta erakustez gain, topaleku, jatetxe, liburu denda eta moda pasarela ere izan behar dute. Gainera, hirien marketin globalerako, nazio identitatea eraikitze edo higiezinaren espekulaziorako ere balio dezakete museoek.

Testuan ez da aipatzen museorik, baina niri behintzat, Guggenheim Bilbao Museoa etorri zitzaidan testua irakurri ahal. Museoa bera da mezua: punta-puntako arkitekto batek diseinaturiko eraikinaren distira, Bilboren berritzean izan duen eragina, hiria munduko mapan kokatu duena, ez dakit zenbat milioi bisitari izan dituen. Hori da museoak saltzen duena, horixe da inon zintzilik jarri gabe erakusten duena: arrakasta eta distira. Bertan erakusten den oro blaitzen du ideia horrek, eta silogismorako joera dugunez, ikusleak ondorio hauxe ateratzen du ikusten duena batere gustatzen ez bazaio ere: hemen erakusten bada, ona izango da. Horretarakoxe dira museoak oro, zilegitasuna emateko artelan bati, artista bati, nazio bati, eta batez ere, zilegitasuna emateko museoari berari.

Beharbada horrexegatik gustatu zitzaidan hainbeste Koldo Mitxelenako erakusketa, auzitan jartzen duelako museoen zeregina, eta agerian uzten konbentzio sistema horien erai-kuntza sendo bezain arola. Ezin ahaztu, ordea, azken bel-tzean erakusketa hori arte instituzio batek antolatu eta para-tu duela bertan, erakustareto batean zaudela, eta horixe de-la mezua: museoak bere burua zalantzan jartzen du, eta kin-ka horretatik beti ateratzen da pixka bat sendoago.

Lehen ahaztu egin zait esatea: ordu eta erdi erakusketa ikus-ten pasatu ondoren, bertako langileek ixteko ordua zela ira-doki zidaten, eta aterantz egin nuenean, langileetako batek inkesta moduko bat beteko al nuen galdetu zidan. Bai, noski. Ze inkesta modu ote zen ikusteko irrika sartu zitzaidan. Non-go nintzen, ze ikasketa maila neukan, zergatik eta zenbatean behin joaten nintzen, zer iruditu zitzaidan langileen lana. Eta hainbeste galderarekin, neuri ere galdera bat sortu zitzaidan: eta museoa bada mezua, nork eraikitzen ditu mezuak?

Nork eraikitzen ditu museoak?

Koldo Mitxelenako erakusketaren komisarioen hitzak di-ra hauek ere:

Beraz, museoaren funtzioak, gaur egun, arte hutsa izatetik askoz harago doaz. Dela irizpide ekonomiko hutsen pean edo gizarte zein historiarekiko lotura batetik ikusita, gauza garbia dirudi beren autonomia tradizionala galdu eta egun-go gizartein instituzio zentral bilakatu direla.

Nork eraiki zuen Louvre? Nork eraiki zuen Prado? Nork eraiki zuen Hermitage? Nork Moma? Nork Tate? Nork Guggenheim Bilbao? Zergatik? Zertarako? Museo bat erai-kitzea deliberatzeko orduan, zer hartzen da kontuan?

Urriaren 12ko *El País*en, Jose Luis Bilbao Bizkaiko Ahal-dun Nagusiari egindako elkarrizketa mamitsua irakurri ahal izan genuen.

Nolakoa izango da Urdaibaiko Guggenheimen proiektua?
Ez dakit.

Ez dut sinesten ez dakizula.

Benetan, ez dakit. Guggenheim Bilbao Museoa-ren hamargarren urteurrenez geroztik, gogoeta estrategiko bat egiten ari gara, lau ildorekin: instalazioak handitzea, museoan bisitarientzako harrera eta interpretazio esparru bat sortzea, sarrera sartzeko programa bat egitea, eta mundu mailan oihartzuna izango duen hezkuntza kontu bat, zeinaz nahiago baitut ezer ez esan. Dagoen lekuan ezin da handitu, eta hainbat aukera geneuzkan. Horrekin batera, lurraldeaz gogoeta egiten ari ginen, eta Urdaibai eta Busturialdea hiltzen ari zitzaizkigun. Irisgarritasuna emango diogu inguru horri, baina zer-bait behar genuen hura berpizteko. Eta non? Ba badago leku posible bat, eta BBKrekin hitz egin, eta piezak kokatuz joan ginen. Behin kokatuta, Bilbao erotu egiten da, eta egun batean, esan egiten du. Eta 100 milioi jartzen ditugu gure gordekinetatik. Hori guztia batzen da, eta badago beste kontu bat ere: 2014an bukatzen da New Yorkeko Guggenheimekin daukagun kontratua. Guk mundu mailako sare horretako partaide izaten jarraitu nahi dugu. Euren koroako bitxia gara. Eta handitze plan hau etorkizunera begirako apustua da.

Eta nolakoa izango da proiektu zehatza?

Lan talde bat osatu dugu New York eta Bilboko jendearekin hurrengo hiletan hainbat gauza egiteko. Lehenengo eta behin, museo proiektu bat: artea, natura, jasangarritasuna eta jarduera ekonomikoa. Euskal artea, oso inportantea. Artista egoiliar baten figura, eta ez dut izenik emango. Urليا, urtebetez Urdaibaiko Guggenheimen egongo da sortzen, erakusten eta egiten duena transmititzen. Gero, arkitektura proiektua. Lehiaketa internazionala egingo dugu, gonbidapen bitartez seguru asko, eta punta-puntako arkitektoei esango diegu, hau da han dagoena eta muga hauek ditu. Eta lehiaketa irabazten duenari esleituko zaio eraikitze proiektua. Finantza plana egin behar dugu. Zenbat kostatuko den? Ez dakit, benetan ari naiz. 100 milioi euro gorde ditugu, baina ez badaukat esleituta ideia lehiaketa, eta proiektua ez badago martxan, nola esango dut zenbat kostatuko den? Eta New Yorkekin hurrengo kontratuaren edukiak negoziatu.

Eusko Jaurlaritzak ez dizu dirurik emango.

Bidea irekitzen ari gara. Iritsiko da Eusko Jaurlaritza sartzeko unea. Gaur beste gauza batzuetara daude. Egongo da denbora.

Bidea irekitzen

Erakunde publikoaren pertsonalizatze lotsagabeaz gain (100 milioi euro horiek bereak balira bezala aipatzen ditu,

besteak beste), bidea irekitzen ari delako horrek jan zidan arreta. Bidea irekitzen, zertarako, Eusko Jaurlaritzak proiektua onartu eta dirua jartzeko ez bada? Arte alorrean, kultura alorrean, ezer bilatzen du Bilbaok? Bilatzen du bidea irekitzea?

Bidea ireki zutenak orain 100 urte Bilboko Arte Eder Museoa ireki zutenak izan ziren. Gaur arte modernoa hobeto ulertzen badugu, eta gure ondarearen balioa aitortzen hasi bagara, orduan erabakia hartu zutenei esker da. Alde txiki bat badago orduko eta gaurko museoak irekitzeko erabakien artean: Bilboko Arte Eder Museoaren bultzatzaileak artistak eurak izan ziren. Aurelio Arteta bat, esate baterako, zuzendari ere izan zen. Arriskatu egin zuten, erakusketa zailak ekarri zituzten, garai hartan ondo hartuko ez zirela jakin arren. Arian hezi da gure begirada. Gaur, museoetako zuzendariak kudeatzaileak dira. Begira Ignacio Vidarte, Guggenheim Bilbao Museokoa: Bilbon egin duen lana eskertu eta saritzeko, Guggenheim Fundazioaren estrategia globalaren arduradun izendatu dute. Gaur oso da zaila artistarik ikustea zuzendari postuetan. Artista izateko balio ez duenak, beti dauka politikari sartzia.

Artista txarra, politikari

Kokoschak barrua jaten zion harra zeukan, hala aitortu zion Elias Canetti idazleari: «ez banintz azaldu azterketa haietara, munduak ez zukeen ezagutuko hain diktadore zitala». Vienako Arte Ederren Fakultaterako sarrera probaz ari da. Bera hartu egin zuten, eta Adolph Hitler ez. Beste behin ere saiatu zen Hitler, baina ez zuen azterketa gainditu. Orduantxe aholkatu omen zion lagun batek politikan sartzia. Harrezkerokoak, badakizkigu.

Urriaren 25eko *Le Monde* izenburu deigarri hau zekarren: «Hitler se vend bien à la FIAC». Zer da hau, egin nuen neure artean. FIAC Parisko Arte Azoka da, eta krisitik zintzilik gaudenez, aurten bazen kezka salmenten gainean. Bai-

na ez nuen pentsatzen inork erosi nahiko zituenik Hitlerren pinturak. Artikulua irentsi egin nuen.

Ez ziren Hitlerrenak, edo bai, edo ez dakit. Ea asmatzen dudan azaltzen: Jake eta Dinos Chapman anaiek Hitlerrek pintatutako olio eta akuarela batzuk erosi zituzten, eta orain, horiek gaineratik pintatu ostean, salgai jarri dituzte, eta oso ongi ari dira saltzen. Kontuak badu mamia.

Les Inrockuptibles aldizkariko Jean-Max Colard arte kritikariaren testua aurkitu nuen gero, bezperako *Le Monden*. Horren arabera, Chapman anaiek 155.000 liberatan erosi zituzten Hitlerren lanak, eta orain 650.000 eurotan jarri dituzte salgai. Baina kritikaria asaldatu duena ez da hori, honetzero ohituta dago horrelako kontuetara, sakonago josten duen beste hau baizik: artistak edozer egin dezake artearen izenean? Erosi eta molda ditzake Hitlerren pinturak, nahiz eta horiek pertsonaia historiko baten, eta beraz mundu guztiaren ondarea izan? Erosi eta gaineratik pinta ditzake, Hitlerrenak direlako? Non dago ondarea babestu beharra, non artistaren etika? Artistak edozer egin dezake artearen izenean? Ez da galdera txarra.

Eta politikariek, edozer egin dezakete herriaren izenean?¶